

İmam-ı Rabbânî Ahmed-i Farukî diyor ki: "Bir küçük mesele-i imaniyenin inkişafı, benim nazarımda yüzler ezvak ve kerametlere müreccahtır." Burada "imanın inkişafı", derken orada ne denilmek istiyor?

"Dimağda merâtib var, birbiriyle mültebis, ahkâmları muhtelif. Evvel tahayyül olur, sonra tasavvur gelir. Sonra gelir taakkul, sonra tasdik ediyor, sonra iz'an oluyor, sonra gelir iltizam, sonra itikad gelir." (1)

Yani, bir meselenin anlaşılması ve kendimize tamamen mal etme boyutları vardır. İlk önce tahayyülde başlar ve itikada kadar gider. İtikad'tan sonra da yine her an terakki söz konusudur. İlmel yakın, aynel yakın ve hakkel yakine kadar devam eder. Ancak, hakkal yakinin de kendi içinde mertebeleri vardır. Ta Efendimiz (asm)'in iman ve itikad seviyesine kadar ki, Efendimiz dahi; **"Ben seni hakkıyla bilemedim"** demektedir. Bundan anlaşılıyor ki bu yolun sonu yoktur.

İnkişaf konusu her saha için geçerlidir. Her işin çıraklığı, kalfalığı ve ustalığı olduğu gibi iman mertebeleri de böyledir. Her bir delil imanımızı kuvvetlendirmektedir. Deliller toplandıkça bir araya gelir ve kopmaz bir sağlamlık kazanır. Üstadımızın ifadesiye;

"İman, yalnız icmali ve taklidi bir tasdike münhasır değil; bir çekirdekten, ta büyük hurma ağacına kadar ve eldeki aynada görünen misali güneşten ta deniz yüzündeki aksine, ta güneşe kadar mertebeleri ve inkişafı olduğu gibi; imanın o derece kesretli hakikatleri var ki, bin bir esma-i İlahiye ve sair erkan-ı imaniyenin kainat hakikatleriyle alakadar çok hakikatleri var ki, 'Bütün ilimlerin ve marifetlerin ve kemalat-ı insaniyenin en büyüğü imandır ve iman-ı tahkikiden gelen tafsilli ve bürhanlı marifeti kudsiyedir.' diye ehl-i hakikat ittifak etmişler."

"Evet, iman-ı taklidi, çabuk şüphelere mağlup olur. Ondan çok kuvvetli ve çok geniş olan iman-ı tahkikide pek çok meratip var. O meratiplerden ilmelyakin mertebesi, çok bürhanlarının kuvvetleriyle binler şüphelere karşı dayanır. Halbuki taklidi imân bir şüpheye karşı bazan mağlup olur."

"Hem iman-ı tahkikin bir mertebesi de aynelyakin derecesidir ki,

pek çok mertebeleri var. Belki esma-i İlahiye adedince tezahür dereceleri var. Bütün kainatı bir Kur'ân gibi okuyabilecek derecesine gelir."

"Hem bir mertebesi de hakkalyakindir. Onun da çok mertebeleri var. Böyle imanlı zatlara şübehat orduları hücum da etse bir halt edemez. Ve ulema-i ilm-i kelamın binler cild kitapları, akla ve mantığa istinaden telif edilip, yalnız o marifet-i imaniyenin bürhanlı ve akli bir yolunu göstermişler. Ve ehl-i hakikatin yüzer kitapları keşfe, zevke istinaden o marifet-i imaniyeyi daha başka bir cihette izhar etmişler. Fakat, Kur'ân'ın mucizekar cadde-i kübrası, gösterdiği hakaik-i imaniye ve marifet-i kudsiye, o ulema ve evliyanın pek çok fevkinde bir kuvvet ve yüksekliktedir." (2)

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Lemeat.](#)

(2) bk. [Asa-yı Musa, On Birinci Hücçet-i İmaniye.](#)